

”Vi får inte bli rädda för varandra”

Jan Nordström: Fotograf, författare, målare, scenkonstnär, människa...

Jan kan inte tänka bort all ondska i världen. Men det får honom att komma nära livet, sitt eget och andras. Ur det kommer hans sökande och försökande.

Jan Nordström har kämpat mot både inre och yttre demoner. Nu vill han på alla sätt berätta om det goda och fina. Med ord, med fotografier, målningar och genom sina olika scenföreställningar.

Text: Anna Fredriksson | Bild: Jan Nordström | [Prenumerera](#) |
Artikel i [SocialPolitik nr 4 2015](#)

Egentligen skulle vi träffats i Kalmar. Gått förbi slottet och tittat på huset som Jan Nordström hyrde sommaren 2014 för att ställa ut sina målningar och fotografier. Där upplevde han en hotfull situation som gjorde honom rädd. Men som han vände genom att köpa bokhandelns alla röda kuvert, 37 stycken. Sedan uppmanade han besökarna som kom till utställningen att skriva kärleksbrev och lägga i kuverten som han postade.

Vi kunde ha satt oss vid busshållplatsen där hela världen passerar. Där Jan fick idén till den alldeles nyutkomna boken *För det finns så mycket vackert*, som alla dessa människor som var här. En bok som inte blev alls så som planerat, för att det han gör har visat sig provocera mörka krafter. Vad som hände får Jan inte prata så mycket om för det kan vara farligt, också för andra. Porträttfotografierna han tog fick bli målningar istället. Och svaren på frågorna, från de som väntade på bussen, de fick bli anonyma.

Annette och Abbod: "För mig är alla människor en enda stora familj och så tänker jag på hur jag skulle vilja att mina egna barn och jag själv skulle vilja bli bemött om vi hade varit tvungna att fly och lämna allt på grund av krig och andra hemsgheter", säger Annette som arbetar natt på ett av asylboendena i Kalmar län.

Det svenska samhället, Europa och världen befinner sig i något stort just nu. Jan är glad över allt engagemang han ser för att ge flyktingar ett bra mottagande. Samtidigt finns extrema grupper och lokaler som ska användas för att ge flyktingar tak över huvudet bränns ner. Jan försöker vara ute i samhället och se vad som händer. Fokusera på det fina och goda, det som sker varje dag, används sin kamera.

För Jan Nordström började det med att han 1995 lärde känna Emerich Roth, som överlevde Hitlertysklands koncentrationsläger, och blev engagerad i hans arbete bland annat med organisationen Exit i Fryshuset. Exit hjälper personer som är aktiva i rasistiska och nationella rörelser att lämna dessa. Jan arbetade som journalist och skrev artiklar. Det som skrämde honom själv när han var liten, de mjuka sårbara sidorna, som han nu själv kan omfamna, de skrämde uppenbarligen andra så mycket att de hörde av sig till Jan och hotade.

– Jag har förstått att män som visar det som kallas svaghet kan provocera vissa män och vissa kvinnor.

Om jag hade åkt till Kalmar hade jag fått följa med ut på natten när Jan fotograferar på ett asylboende. Vi kunde gått på fotboll och sett Kalmar FF spela. Laget som Jan Nordström

följt i Tillsammansheten, en annorlunda fotobok om idrottens villkor.

När Jan växte upp i Karlstad var han en väldigt duktig fotbollsmålvakt.

– Jag fick en enorm identitet av det. Fast den bilden blev för mycket, jag gick vilse i det där manliga förväntningarna på hur jag trodde jag måste vara som en kille som spelade fotboll.

Han trodde att en kille skulle vara cool och ha stora muskler, inte visa det som kallas svaghet. Ett ord som han alltid reagerar på när det används för att beskriva en människa. Så tänkte han under många, många år. Hur skulle han annars bli älskad? Att hålla allt inombords ledde till ätstörningar, depression, självmordsförsök. När han sedan fick visa fler sidor av sig själv blev livet bättre. Idag mår han bra. Har lärt sig att hantera livets påfrestningar.

– Det kan fortfarande svänga upp och ner i min själ, men det är inte i närheten av hur det var förr. Kanske har jag närmre till en dov ton i livet, lättare att känna sorgen.

Fortfarande kan han då och då må dåligt, men också väldigt bra. Känna stor lycka.

– Att jag finns, förr levde jag bakom en hinna. Den finns inte längre på samma sätt.

Han tränar sig i att visa alla sidor av sig själv. Har lärt sig att snabbare berätta som det är. Och också säga ifrån ibland. Hans konflikträdsla ledde till att han en tid tog ut känslorna på sina nära istället för på den som han egentligen var arg på. Att inse det blev en väckarklocka.

– Det kändes hemskt att vara sur på dem som inte gjort något och ville mig väl. Men jag har haft så svårt att hantera konflikter att jag blev som ett barn som behövde få öva mig och prova mina gränser gentemot dem jag känner mig trygg hos.

– Vi människor är så olika i hur vi hanterar påfrestningar som sorg och glädje. Någon som jag är med kanske inte alls märker en sak som gör ont i mig.

Wahleah Johns: "Vilken värld vill vi lämna kvar till våra barn och barnbarn?" undrade Wahleah Johns, Navajo. Hon deltog tillsammans med sin dotter under FNs klimatkonferans i Köpenhamn 2009 , COP15.

Känsligheten, att inte kunna stänga av eller tänka bort alla grymheter i en nyhetssändning till exempel. Att börja gråta och fundera för mycket. Det är hans gissel. Men också en väldig styrka, eller?

– Ja, nu är jag tacksam för det även om det ibland blir omtumlande. Det får mig att komma nära livet, mitt eget och andras. Ur det kommer ett sökande och ett försökande. Allt det jag brottas med, när jag går ut med det i min hand och i ögonen, och i hjärtat, då kan det bli fina möten.

Samtalen vid busshållplatsen blev just det. Och en bok skulle det bli, det ville han inte ge upp. Han ville ställa sin fråga: Hur tycker du att man kan göra världen medmänniskligare och hoppfullare? Han fick livsberättelser om fattigdom och krig men också om kärlek och mod. Och trots att boken blev helt annorlunda än utgångspunkten så blev den färdig.

– I den försöker jag också konfrontera min egen dubbelmoral, min själs svarta fläckar, egna fördomar och förutfattade meningar.

Förut kunde han dra ner persiennerna, stänga sig inne och alla andra ute, under en mörk period. Nu vill han försöka kommunicera. Jan vill att vi ska mötas, prata. Inte vara rädda. Rädslan tror han påverkar mycket av våra liv.

– Det har varit svårt för mig att våga prata. Jag har varit rädd för att säga fel, rädd att bli missförstådd. Att någon ska bli arg. Den där konflikträdslan. Jag tycker det är svårt med tv-intervjuer, för jag tycker det svårt att finna orden. Jag tänker högt när jag pratar, då kan det bli fragmentariskt och lösryckt. Men att tala är ett fint sätt att mötas. Jag beundrar duktiga talare.

Det hade varit trevligt att ta en kaffe med Jan på Holmgrens konditori. Alla de här miljöerna kommer du att få se när dokumentärfilmen om honom blir färdig. Just nu har inspelningen en paus, för Stina Gardell som filmar Jan är också producent i filmen *Jag är Ingrid*, om Ingrid Bergman, som gjort dundersuccé. Stina har följt Jan sedan 2012.

Kramen: "Vi är en stor familj. Det är mycket kärlek och det är viktigt att visa det. Någon kanske skämtar eller dansar en dans i omklädningsrummet. Man kan ge till andra på många olika sätt. Och Daniel Sobralense, som jag kramar här, tycker också om att visa stöd och närhet genom en kram", säger Emin Nouri i Kalmar FF.

Det var 2011 som Jan och jag träffades första gången. Då lyssnade jag på när han som Hjärnkollsambassadör pratade inför en massa psykiatrifolk. Hans budskap var att personalen och deras bemötande, om det är varmt och kärleksfullt, är så enormt viktigt för en person som mår psykiskt dåligt. Att det finnas någon där, som tar bort skam och skuld. Någon som visar att den också är en människa. Jag glömmer aldrig hur Jan berättade för mig om skuggfigurerna som jagade honom på grund av upplevelser han varit med om. Han beskrev det som en scen ur Matrix där en och samma person klonas till tusentals. När vi satt där i ett sällskapsrum på en konferensanläggning fanns de med, men de höll sig lugna i utkanten.

– Under några år levde jag under en extrem psykisk press på

grund av att jag befann mig i en situation som jag inte visste hur jag skulle hantera, det var jobbigt, men nu är skuggfigurerna borta, säger han.

Nu blir det ingen Kalmarresa. Jag gör det som skulle kunna ses som en journalistisk dödssynd. Jag berättar om mitt eget liv för Jan, hur det är för mycket sorg just nu runtomkring mig för att jag ska kunna åka till Kalmar, ens över dagen. Det finns väl knappast någon som kan förstå mig bättre än just han. Och så ger han mig det där som jag så väl behöver – hoppet om att livet återigen i en framtid kommer att bli hanterbart.

Vi har intervjun, eller snarare samtalet, på telefon istället. Jan är inte så bekväm med det egentligen, för en bra kommunikation behövs mycket mer än en röst tycker han. Men ju mer jag backar, ju färre frågor jag ställer, desto fler svar ger han mig.

Händerna: De två kvinnorna är helt ovetandes om att deras händer gör exakt samma rörelse – de där inre och yttre rörelserna i oss människor.

När vi hörs på mejlen för att stämma av texten, om jag fattat allt rätt, gillar Jan inte mitt slut. Tycker att det är för mörkt, slutet ska vara ljust, säger han.

– Kan det inte handla mer om närhet?

Jovisst kan det det. Så Jans egna ord från nyaste boken får avsluta:

”Jag brukar fundera på det där att vi alla en gång har varit i början och tittat ut mot världen med nyfikna ögon. Och jag brukar fundera på allt det som händer sen. På det som målas i vårt inuti. Alla dessa hårdheter och mjukheter. Varför blir det som det blir i våra liv? Hur blev jag – jag, och du – du. Vad hände längs vägarna vi färdades. Och jag brukar undra vad som skulle hända om vi visade varandra lite mer av vår egen sårbarhet, rädsla, osäkerhet och längtan. Och på vad som skulle hända om vi gav varandra lite mer nyfikenhet, kärlek och omtanke, även till de vi inte känner. För skulle vi alla inte må bättre då? Skulle inte avstånden minska och närheterna växa?”

Anna Fredriksson

Bildtexter: Jan Nordström